

Archipelag Białoruś

6.7.2026 - | Ośrodek Studiów Wschodnich

Spis treści.

Wstęp

(Wojciech Konończuk)

Łagier - sedno białoruskiego systemu więziennego

(Andrzej Poczobut)

Aby przetrwać, musisz dać się upokorzyć i zdusić w sobie wszystko, co ludzkie

(Antanina Kanawaława)

Sam nie wiem, jak się przystosowałem i przeżyłem

(Zmicier Kałou)

Kolonia karna to wysepka niewolnictwa

(Halina Dzierbysz)

Fizycznie możesz wytrzymać, ale psychicznie szalejesz

(Zmicier Kuczuk)

Straszili, że nie zobaczą ani dzieci, ani męża

(Palina Szarenda-Panasiuk)

Prawo na Białorusi nie ma żadnego znaczenia

(Wiktar Parchimczyk)

Deptali mnie, kopali, stawali na moich plecach...

(Pawieł Mażejka)

Gdy człowiek nie ma już absolutnie nic do stracenia, wszystko staje się znacznie prostsze

(Pawieł Winahradau)

Od pierwszego dnia więzienia zacząłem mieć problemy

(Ihar Karniej)

Nie zapomnę i nie wybaczę

(Uładzimir Bułauski)

Prawa ci się zachciewa

(Iryna Słaunikawa)

Śledczemu było obojętne, czy będę żywy, czy martwy

(Alaksandr Fiaduta)

Zamiast fotografii

Posłowie: sowieckie wzorce, białoruska precyzja

(Kamil Kłysiński, Agnieszka Romaszewska-Guzy)

Biogramy autorów wywiadów, wstępu i posłowie

Indeks osób

Od 2020 roku kilkadziesiąt tysięcy Białorusinów osadzono w aresztach, a ponad osiem tysięcy skazano na karę więzienia. Białoruś stała się jednym z bardziej opresyjnych reżimów na świecie. W tomie zgromadzono relacje byłych białoruskich więźniów politycznych. Otwiera je artykuł Andrzeja Poczobuta, który z chłodną precyzją dokumentalisty opowiada, czym jest współczesny łagier. Pozostałe relacje nagrano i spisano na zlecenie Ośrodka Studiów Wschodnich w latach 2025–2026. Ich celem jest udokumentowanie najważniejszych cech systemu represji.

W tych wstrząsających świadectwach widać państwo, w którym prawo jest dekoracją, a sądy mają charakter kafkowski. Śledczy i strażnicy więzienni systemowo znęcają się nad więźniami politycznymi, których pozbawiono elementarnych praw i naznaczono obowiązkiem noszenia żółtej naszywki.

Tytuł książki nawiązuje nie tylko do dzieła Aleksandra Sołżenicyna. Inspiracją dla niego są też słowa Haliny Dzierbysz, która pięć lat spędziła w więzieniu za „terroryzm”. W zamieszczonej w tym zbiorze relacji mówi ona, że białoruskie kolonie karne to „wysepki niewolnictwa”. Dziesiątki takich kolonii, aresztów śledczych, więzień i obozów pracy przymusowej tworzą właśnie „archipelag Białoruś”.

Wojciech Konończuk, dyrektor OSW

Białoruska władza jest bogatsza o sowieckie doświadczenia. Dlatego w tamtejszym MSW nie ma romantyków, którzy podobnie jak ich poprzednicy z lat 20. i 30. ubiegłego stulecia szczerze wierzyli, że wyniszczając zdrowie, upokarzając i łamiąc skazanego, można trwale zmienić jego charakter i przekształcić w oddanego sługę systemu. (...) Dziś chodzi tylko o to, aby unaocznić bezsens wszelkiego oporu, zmusić wszystkich do pokory, uległości.

Andrzej Poczobut (fragment tekstu)

<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2026-07-06/archipelag-bialorus>